

INNOVATION IQTISODIYOT

Ilmiy-amaliy elektron jurnal

ИННОВАЦИОННАЯ ЭКОНОМИКА

Научно-практический электронный журнал

THE INNOVATION ECONOMY

Electronic Scientific and Practical Journal

2025 / 4

@QMI_Instituti

Qarshi shahri,
Mustaqillik ko'chasi 225 - uy

www.kstu.uz
www.ojs.qmii.uz

INNOVATION IQTISODIYOT

ILMIY-AMALIY ELEKTRON
JURNAL

3-jild
4-son
sentabr, 2025

September 2025
Volume 3
Number 4

ИННОВАЦИОННАЯ ЭКОНОМИКА
Научно-практический
электронный журнал

THE INNOVATION ECONOMY
Electronic Scientific and Practical
Journal

INNOVATSION IQTISODIYOT

ILMIY-AMALIY ELEKTRON JURNAL

ISSN: 3030-315X

ojs.qmii.uz

Muassis:

Qarshi davlat texnika universiteti

Tahririyat Kengashi raisi:

R.X.Ergashev, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Qarshi davlat texnika universiteti

Tahririyat Kengashi raisi o'rinbosari:

S.N.Xamrayeva, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Qarshi davlat texnika universiteti

Mas'ul muharrir:

N.A.Ochilova, PhD, dotsent

Qarshi davlat texnika universiteti

Texnik muharrir:

F.F.Haqqulov, PhD

Qarshi davlat texnika universiteti

**Jurnal har oyda bir marotaba elektron shaklda
jurnalning rasmiy sayti orqali nashr etiladi.**

Tahririyat manzili:

180100, Qarshi shahri, Mustaqillik ko'chasi 225-uy

Tel.: +998 (75) 221 09 23

+998 (93) 902 72 63

Faks: +998 (75) 221 1395

E-mail: innoeconomic@qmii.uz

TAHRIRIYAT KENGASHI:

Tahririyat Kengashining xalqaro a'zolari:

Овчиников Виктор Николаевич – i.f.d., professor, akademik (Janubiy Federal Universitet, Rossiya)

Солодовников Сергей Юревич – i.f.d., professor (Belorussiya milliy texnika universiteti)

Сидоров Виктор Александрович - i.f.d., professor, (Kuban davlat universiteti)

Шевченко Игорь Викторович - i.f.d., professor (Kuban davlat universiteti, Rossiya)

Kusainov Xalel Xaymullayevich - i.f.d., professor (Qozog'iston davlat texnologiya universiteti)

Samandarzoda Iskandar Hakim - i.f.d., i.f.d., professor (SH.Shotemur nomidagi Tojikiston agrar universiteti)

Гибадуллин Артур Артурович Национальный исследовательский университет Московский энергетический институт

Войнаш Сергей Александрович Казанский приволжский (федеральный) университет

Пуляева Валентина Николаевна Финансовый университет при Правительстве РФ

Морковкин Дмитрий Евгеньевич Финансовый университет при Правительстве РФ

Садриддинов Манучехр Исмолиддинович Международный университет туризма и предпринимательства Таджикистана, Душанбе

Перская Виктория Вадимовна директор Института исследований международных экономических отношений, Финансовый университет при Правительстве РФ

Молчанов Игорь Николаевич Профессор экономического факультета. Московский государственный университет имени М.В. Ломоносова

Басова Мария Михайловна Заместитель декана факультета налогов, аудита и бизнес-анализа Финансовый университет при Правительстве РФ

Чупин Александр Леонидович Заместитель декана экономического факультета Российский университет дружбы народов имени П.Лумумбы

Незаймакин Валерий Николаевич Профессор кафедры финансов и кредита Российский государственный гуманитарный университет

Никонорова Алла Владимировна Доцент кафедры экономической теории Финансовый университет при Правительстве РФ

Дмитриева Ольга Александровна Доцент кафедры налогов и налогового администрирования факультета налогов, аудита и бизнес-анализа Финансовый университет при Правительстве РФ

Швец Юрий Юрьевич Лаборатория управления инновациями, Институт проблем управления Российской академии наук

Колосова Елена Валерьевна Лаборатория управления инновациями, Российский экономический университет имени Г.В. Плеханова

Tahririyat Kengashi a'zolari:

Gulyamov Saidaxror Saidaxmedovich - i.f.d., professor, akademik

Bozorov Orifjon Shodiyevich – t.f.n., dotsent

Pardayev Mamayunus Qarshiboyevich - i.f.d., professor

Vaxabov Abduraxim Vasikovich – i.f.d., professor

Hakimov Obidjon Arzikulovich – i.f.d., professor

Navruz-zoda Baxtiyor Negmatovich - i.f.d., professor

Xatamov Ochildi Qurbonovich- i.f.d., professor

Fayziyeva Shirin Shodmonovna- i.f.n., professor

Jumayeva Gulrux Jo'raqulovna - i.f.n., professor

Egamberdiyeva Salima Raimovna - i.f.n., dotsent

Erkayeva Gulbahor Panjiyevna - i.f.n., professor

Amirqulov Shuhrat Olimovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Samiyeva Gulnoza Toxirovna-i.f.f.d., (PhD), dotsent

Aliqulov Azamat Tuyg'unovich -i.f.f.d., (PhD), dotsent

Aminov Fazliddin Baxadirovich- i.f.n., dotsent

Xo'jaqulova Nigora Rustamovna - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Turobov Sherzod Alisherovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Alimova Munisa Yulchiyevna - i.f.f.d. (PhD) dotsent

Ergasheva Nasiba Raxmatullayevna - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Boboqulov Sanjar Baxromkulovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Djalilov Raxmonkul Hamidovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Nomazov Baxrom Bobomurodovich - i.f.f.d. (PhD) dotsent

Alimxanova Nigora Alimxanovna - i.f.f.d. (PhD) dotsent

“Innovatsion iqtisodiyot” ilmiy - amaliy elektron jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi **Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2025-yil 5-apreldagi 369-sonli qarori** bilan milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan

Jurnalda quyidagi ruknlar asosida maqolalar nashr etiladi:

1. Nazariya va metodologiya
2. Raqamli iqtisodiyot
3. Mintaqa va tarmoqlar iqtisodiyoti
4. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik
5. Inson kapitali iqtisodiyoti
6. Menejment va marketing
7. Buxgalteriya hisobi,iqtisodiy tahlil va audit
8. Moliya, kredit va investitsiya
9. Ekonometrika va statistika
10. Xizmat ko'rsatish va turizm sohasi

September 2025

Volume 3

Number 4

INNOVATION IQTISODIYOT

ILMIY-AMALIY ELEKTRON
JURNAL

ojs.qmii.uz

Mahalliy boshqaruvning o'rta korxonalarga ta'siri: O'zbekiston va xorijiy tajriba

Bekchanov Davron Masharipovich

Влияние местного самоуправления на средние предприятия: Узбекистанский и зарубежный ОПЫТ

Бекчанов Даврон Машарипович

Influence of local government on medium-sized enterprises: Uzbekistan and foreign experience

Bekchanov Davron Masharipovich

Received: August 13, 2025 Revised: August 16, 2025 ■ Accepted: August 18, 2025 ■ Published Online: September 1, 2025

- **Annotatsiya:** Mazkur maqolada mahalliy boshqaruv organlarining O'zbekistondagi o'rta darajadagi korxonalar (O'DK) rivojiga ko'rsatayotgan ta'siri qiyosiy tahlil asosida o'rganiladi. Tadqiqot jarayonida qonunchilik va institutsional tashabbuslar, moliyaviy yordam vositalari, infratuzilma va maslahat xizmatlari hamda innovatsiya dasturlari ko'rib chiqildi. O'zbekiston tajribasi Yaponiya, Janubiy Koreya, Italiya va Ispaniya misollari bilan solishtirildi. Natijalar mahalliy dasturlarning samaradorligi resurslarning maqsadli va shaffof taqsimlanishiga bog'liq ekanini ko'rsatdi. Shuningdek, xorijiy amaliyotlarda qo'llangan innovatsiya va moliyaviy qo'llab-quvvatlash mexanizmlarini O'zbekiston sharoitiga moslashtirish zarurligi ta'kidlandi.
- **Kalit so'zlar:** O'rta darajadagi korxonalar; mahalliy boshqaruv; qiyosiy tahlil; O'zbekiston; xorijiy tajriba; moliyaviy qo'llab-quvvatlash; innovatsiya; infratuzilma; eksport salohiyati.
- **Аннотация:** В данной статье рассматривается влияние органов местного самоуправления на развитие средних предприятий (СП) в Узбекистане на основе сравнительного анализа. В ходе исследования изучены законодательные и институциональные инициативы, финансовые инструменты поддержки, инфраструктурные и консультационные услуги, а также инновационные программы. Опыт Узбекистана сопоставляется с примерами Японии, Республики Корея, Италии и Испании. Полученные результаты показывают, что эффективность местных программ зависит от целевого и прозрачного распределения ресурсов. Также подчеркивается необходимость адаптации инновационных и финансовых механизмов поддержки, применяемых за рубежом, к условиям Узбекистана.
- **Ключевые слова:** средние предприятия; местное самоуправление; сравнительный анализ; Узбекистан; зарубежный опыт; финансовая поддержка; инновации; инфраструктура; экспортный потенциал.
- **Abstract:** This article examines the impact of local government authorities on the development of medium-sized enterprises (MSEs) in Uzbekistan through a comparative analysis. The study reviews legislative and institutional initiatives, financial support instruments, infrastructure and advisory services, as well as innovation programs. Uzbekistan's experience is compared with the cases of Japan, South Korea, Italy, and Spain. The findings demonstrate that the effectiveness of local programs largely depends on the targeted and transparent allocation of resources.

Furthermore, it is emphasized that innovation and financial support mechanisms successfully applied abroad should be adapted to the specific conditions of Uzbekistan.

- **Keywords:** medium-sized enterprises; local governance; comparative analysis; Uzbekistan; foreign experience; financial support; innovation; infrastructure; export potential.

KIRISH

O'rta darajadagi korxonalar (O'DK) mamlakat iqtisodiy taraqqiyotining asosiy harakatlantiruvchi kuchlaridan biri hisoblanadi. OECD'ning ma'lumotlariga ko'ra, 2021 yilda O'zbekistonda aynan shu turdagi korxonalar umumiy ish bilan ta'minlangan aholining qariyb 86 foizini va yalpi ichki mahsulotning 54,9 foizini ta'minlagan. Buraqamlardan ko'rinib turibdiki, o'rta korxonalar nafaqat ish o'rinlari yaratishda, balki iqtisodiyotdagi umumiy qiymat qo'shish jarayonida ham hal qiluvchi ahamiyatga ega [1]. Bu ko'rsatkichlar O'DKlarning aholi bandligi va iqtisodiy o'sishdagi ahamiyatini ko'rsatadi. Bunday holda mahalliy boshqaruv organlari O'DKlarni qo'llab-quvvatlashda muhim rol o'ynaydi. Mahalliy hokimiyat va kengashlar qonunchilik, moliyaviy mablag'lar taqsimoti, infratuzilma yaxshilanishi, maslahat xizmatlari, innovatsiya qo'llab-quvvatlash va eksportga ko'mak kabi jihatlarida tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlaydi.

Maqolaning asosiy maqsadi – mahalliy boshqaruv organlarining o'rta darajadagi korxonalar rivojiga ko'rsatayotgan ta'sirini chuqur tahlil qilish va uni O'zbekiston tajribasi hamda xorijiy mamlakatlar amaliyoti bilan qiyosiy o'rganishdan iboratdir. Tahlil qiyosiy metod va manbalar tahlili usuli orqali amalga oshirildi. O'zbekiston tajribasini o'rganishda asosiy manbalar sifatida rasmiy huquqiy hujjatlar (Lex.uz, Norma.uz) hamda ilmiy maqolalardan foydalanildi. Xorijiy tajribani yoritishda esa Italiya, Yaponiya, Janubiy Koreya, Shvesiya va Ispaniya kabi davlatlarning amaliyoti tahlil qilindi. Shuningdek, xalqaro tashkilotlar — OECD va World Bank hisobotlari hamda Scopus/Web of Science bazasida chop etilgan ilmiy maqolalar asosiy ma'lumot manbai bo'lib xizmat qildi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot "Xorijiy va mahalliy tajriba" qiyosiy tahlili metodikasi asosida olib borildi. Ma'lumot manbalari sifatida rasmiy qonunlar, qarorlar, prezident farmonlari (Lex.uz, Norma.uz), xalqaro tashkilotlar hisobotlari (OECD, UNDP, World Bank) va SCOPUS/Web of Science indekslarida ro'yxatdagi ilmiy maqolalardan foydalanildi. Tahlil jarayonida maxsus ravishda O'zbekistonda amalga oshirilgan mahalliy dasturlar va qonunchilik hujjatlari, jumladan Prezident Farmonlari PF-29 va PF-28, atroflicha o'rganildi. Shu bilan birga, xorijiy tajriba sifatida Italiya, Yaponiya va Janubiy Koreya kabi

mamlakatlarda mahalliy hokimiyatlar orqali tadbirkorlikka ko'mak berishga qaratilgan dasturlar tahlil qilindi. Masalan, Janubiy Koreyada Doh (2014), Yaponiyada Yoshimura & Kato (2007), Koreyada Choi (2024), Italiyada Ciani va hammualliflar (2025), Ispaniyada esa Rodríguez-Pupo va hammualliflar (2021) tadqiqotlari qiyosiy tahlil uchun asos bo'ldi. Har bir qiyosiy misol statistik ma'lumotlar va ilmiy usullar bilan tasdiqlandi. Xususan, Yaponiya va Koreya misolida mahalliy innovatsiyalarga ajratilgan grantlar bilan patentlar soni va biznes natijalari o'rtasidagi bog'liqlik o'rganilgan (J-Stage, Ideas.Repec). Shuningdek, Shvesiya tajribasida mahalliy boshqaruv tizimida korrupsiya darajasi va tadbirkorlikning rivojlanishi o'rtasidagi bog'liqlik empirik tahlillar orqali o'rganilgan (Diva-portal).

TAHLIL VA NATIJALAR

O'zbekistonda mahalliy boshqaruvning o'rta darajadagi korxonalar rivojiga ta'siri turli yo'nalishlarda namoyon bo'lmoqda. Avvalo, davlat tomonidan qabul qilingan qonunchilik va institutsional tashabbuslar bevosita tadbirkorlikni rag'batlantirishga qaratilgan. Xususan, 2021 yil 3 dekabrda qabul qilingan Prezident qarori № PF-29 "Mahalla, aholi bandligini ta'minlash va aholi farovonligini oshirishda tadbirkorlikni rivojlantirish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlari haqida" e'lon qilindi. Unga muvofiq, har bir mahalla va qishloqlarda hokim yordamchilari lavozimlari joriy etildi, ularning asosiy vazifalariga tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash, aholi bandligini ta'minlash va iqtisodiy faollikni oshirish masalalari o'rin oldi.

Keyingi bosqichda, 2025 yil 19 martda qabul qilingan PF-50 sonli Prezident farmoni "O'rta va kichik biznesning iqtisodiyotdagi rolini kuchaytirish chora-tadbirlari haqida" qabul qilindi. Ushbu hujjatda xorijiy bozorlarga chiqishni rag'batlantirish, eksport hajmini oshirish, o'rta va kichik biznes sub'ektlari uchun qo'shimcha imtiyoz va rag'batlarni joriy etish kabi muhim vazifalar belgilandi. Shu bilan birga, maqsadli ko'rsatkichlar sifatida yangi ish o'rinlari yaratish, milliy brendlarni rivojlantirish va iqtisodiy o'sishdagi ishtirokini kuchaytirish ko'zda tutildi.

ADBI tadqiqotchisi Dildora Tadjibaeva (2019) tayyorlagan "Small and medium-sized enterprise finance in Uzbekistan: Challenges and opportunities" hisobotida O'zbekistonda kichik va o'rta biznes sub'ektlarining moliyaviy ahvoli atroflicha tahlil qilingan. Muallif ma'lumotlariga ko'ra, mamlakatda kichik va o'rta biznes uchun taxminan 11,8 milliard AQSh

dollari miqdorida moliyaviy bo'shliq (financing gap) mavjud. Bu holat bank tizimi va moliya bozorlari SMElarni yetarli darajada kreditlash imkoniyatiga ega emasligini ko'rsatadi. Ayniqsa, korxonalarning ko'pchiligi yetarli garov va likvid aktivlarga ega bo'lmagani sababli zarur moliyaviy resurslarni jalb etish imkoniyatidan mahrum bo'lib qolmoqda [2]. Mahalliy moliya institutlari, jumladan mikrokredit tashkilotlari va xo'jalik jamg'armalari ham kichik va o'rta biznes sub'ektlariga turli moliyaviy yordam xizmatlarini taqdim etmoqda. Biroq, tadqiqotlarda qayd etilganidek, tijorat banklari ko'p hollarda kichik korxonalarga to'g'ridan-to'g'ri kredit berishga tayyor emas. Shu bois, ayrim banklar ishonchli moliya vositalari orqali SMElar uchun maxsus shart-sharoitlar yaratgan. Masalan, kredit kafolatlari (qarz oluvchi yetarli garov qiymatiga ega bo'lmagan hollarda bank tomonidan kafolat berish) va kasbiy ko'nikmalarni oshirish hamda biznes salohiyatini rivojlantirishga qaratilgan grant dasturlari (o'quv kurslari, seminarlar va malaka oshirish treninglarini moliyalashtirish) shular jumlasidandir. Tadqiqotda ta'kidlanganidek, banklar hujjati bo'lmagan bizneslar (kaxbaqa pul oqimlari)ni baholash uchun zarur ekspertizga ega emas, bu KO'Blar uchun kredit olish muammosini yanada kuchaytirmoqda.

Infratuzilma va maslahat xizmatlari ham muhim omillar. Mahalliy boshqaruv fan va sanoat klasterlari, biznes-parklar yoki innovatsion texnoparklar tashkil etishga alohida e'tibor qaratmoqda. Masalan, Yaponiyadagi Nagoya shahrida 99% korxonalar O'DKlarga to'g'ri keladi, va shahar hokimligi KO'Blarni qo'llab-quvvatlovchi markazlar (SME Promotion Centre, Kredit kafolati korporatsiyasi, kichik biznes moliya korporatsiyasi) orqali huquqiy, buxgalteriya va marketing maslahatlari hamda kredit kafolatlari ta'minlaydi. Shuningdek, O'zbekistonning aholisi ko'p shahar va qishloq joylarda mahalliy boshqaruv samaradorlikni oshirishga oid quramalar ishlab chiqilgan.

Xorijiy tajriba O'zbekistonda samarali bo'lmashligi mumkin bo'lgan yondashuvlarni ko'rsatdi. Masalan, Yaponiyada mahalliy hokimiyatlarning KO'Blarga qaratilgan dasturlari ko'pincha subsidiyalar va maslahatlarga asoslangan. Nagoya shahri misolida shahar tomonidan KO'Blarga 1947 yildan beri tizimli ravishda subsidiya va kredit kafolatlari berilgan [2]. Bu vositalar juda keng qamrovli yordamni ta'minlaydi (aholini bandligini qo'llab-quvvatlash, eksport ko'rsatkichlarini yaxshilash va tijorat ko'rgazmalari tashkil qilish kabi). Biroq, bunday dasturlarda resurs sarflari samarasi haqida siyosiy bahslar bo'lgan, va ayniqsa bir qator dasturlarni qayta tashkil etish kerakligi qayd etilgan.

Koreyada mahalliy innovatsiya dasturlari alohida ahamiyatga ega. Masalan, Doh va Kim (2014) ta'kidlaganidek, hukumat tomonidan texnologiyani rivojlantirishga yo'naltirilgan qarz mablag'lari kichik va o'rta biznes sub'ektlari uchun muhim natija bergan. Xususan, ushbu moliyaviy qo'llab-quvvatlash

SMElar tomonidan patent olish va yangi dizaynlarni ro'yxatga olish ko'rsatkichlarini sezilarli darajada oshirgan [3]. Ya'ni, davlat tomonidan ko'rsatilayotgan moliyaviy qo'llab-quvvatlash choralari mahalliy ishlab chiqarish sohasida faoliyat yuritayotgan kichik va o'rta biznes kompaniyalarining innovatsiya salohiyatini sezilarli darajada oshirishga xizmat qiladi.

Biroq, bunday qo'llab-quvvatlashning aks ta'siri ham mavjud. Xususan, Choi va hammualliflar (2024) tadqiqoti ko'rsatganidek, ayrim hollarda kichik va o'rta biznes sub'ektlari davlat yordami sababli o'z o'sishini sun'iy tarzda cheklaydi. Bu holat ilmiy adabiyotlarda "Peter Pan sindromi" deb ataladi, ya'ni korxona belgilangan imtiyozlardan mahrum bo'lishdan qo'rqib, o'z faoliyatini kattalashtirish va rivojlantirishga intilish o'rniga, mavjud holatini saqlab qolishga harakat qiladi [4]. Koreyada 2 779 ta kompaniya ma'lumotlari asosida o'tkazilgan empirik tahlil natijalari shuni ko'rsatadiki, agar korxona davlat yordamini olish uchun belgilangan me'yordan oshib ketsa, u imtiyozlardan mahrum bo'lib qolish xavfiga duch keladi. Shu bois, ko'pgina KO'Blar o'sishni sun'iy ravishda cheklab, biznes hajmini kichik saqlashga harakat qiladi. Boshqacha aytganda, ular imtiyozlarni saqlab qolish maqsadida o'zlarini sun'iy ravishda "kichik" ko'rsatishga moyil bo'ladi. Bu holat mahalliy hukumat tomonidan qo'llab-quvvatlash mezonlarini to'g'ri va aniq belgilashning naqadar muhim ekanligini ko'rsatadi.

Innovatsiyani qo'llab-quvvatlash sohasida Janubiy Koreya tajribasida ijtimoiy korxonalar (Social Enterprises) misoli qiziq. Kim va hammualliflar (2022) tadqiqot natijalariga ko'ra, kichik va o'rta biznes sub'ektlarining innovatsiya qobiliyatlari hamda ularning ijtimoiy va iqtisodiy natijalari o'rtasida ijobiy bog'liqlik mavjud. Biroq, o'ta ko'p davlat yordami taqdim etilganda, ayniqsa R&D sohasida, kutilgan samara pasayishi mumkinligi qayd etilgan. Ya'ni, grantlar va subsidiyalar haddan tashqari ko'paytirilsa, izlanish jarayonlariga rag'bat kuchayishi o'rniga aksincha samaradorlikni pasaytiruvchi omilga aylanishi mumkin [5].

O'zbekiston tajribasi bilan taqqoslaganda, Yaponiyada mahalliy kengashlar va iqtisodiy aktorlar hamkorligida kichik va o'rta biznesni qo'llab-quvvatlash keng qo'llaniladi. Bunday amaliyot Yevropada ham kuzatiladi. Masalan, Rodríguez-Pupo va hammualliflar (2021) o'rgangan Ispaniyaning Andalusiya mintaqasidagi tajriba bunga yaqqol misol bo'la oladi. Ularda "CADE" (Centre for the Andalusian Entrepreneurship) markazlari orqali tadbirkorlik qo'llab-quvvatlanadi. Tadqiqot natijalariga ko'ra, CADE yordami ko'proq qishloq va tog'li hududlardagi tadbirkorlarga yo'naltirilgan. Bu yerdagi asosiy maqsad — iqtisodiy qiyinchiliklar kuchli bo'lgan, ishsizlik yuqori va aholi soni kamayib borayotgan hududlarda yangi imkoniyatlar yaratish. Ya'ni, mahalliy hukumat va tadbirkorlikka daxldor tuzilmalar uzoq hududlarda iqtisodiy faoliyatni kuchaytirish uchun qo'shimcha choralar ko'radi.

Shu yo'l bilan qiyin sharoitdagi hududlarda yangi ish o'rinlari yaratiladi, mahalliy aholi uchun daromad manbalari oshiriladi va hududiy rivojlanishda tadbirkorlikning o'рни mustahkamlanadi.

So'nggi yillarda O'zbekistonda mahalliy boshqaruv organlarining vakolatlari va resurslari bosqichma-bosqich kuchaytirilmoqda. Masalan, 2024 yildagi PF-28 farmoni mahalliy kengashlarning nazorat funksiyalarini yanada oshirdi, 2021 yildagi PF-29 farmoni esa mahalla darajasida tadbirkorlikni rivojlantirish uchun yangi institutlarni yaratdi. Xorijiy tajribalardan ko'rinib turibdiki, mahalliy dasturlar samaradorligini ta'minlashning eng muhim sharti – resurslardan maqsadli va shaffof foydalanishdir. Shuningdek, OECD hisobotlarida ham O'zbekistonga eksport salohiyatini oshirish va xalqaro bozorlarga chiqish uchun mahalliy qo'llab-quvvatlash mexanizmlarini kuchaytirish zarurligi ta'kidlanadi.

Bundan tashqari, mahalliy moliya institutlari KO'Blar uchun maxsus moliyaviy mahsulotlar ishlab chiqishi, hududlarda klaster va tadbirkorlik ekotizimlarini rivojlantirishi, hamda maslahat va o'quv xizmatlari bo'yicha muntazam uchrashuvlar tashkil etishi muhim ahamiyat kasb etadi. Bu orqali mahalliy darajada tadbirkorlik muhitini yanada barqaror va samarali shakllantirish mumkin.

O'zbekistonda mahalliy boshqaruv kichik va o'rta bizneslar (KO'B/SME)ning tuman va shaharlar rivojida muhim o'rin egallaydi. Tahlil natijalari shuni ko'rsatadiki, mahalliy qonunchilik va dasturlar yetarli darajada e'tibor bilan amalga oshirilishi zarur, chunki ular SMElarning o'sishiga to'g'ridan-to'g'ri ta'sir ko'rsatadi.

Xorij tajribasi ham shuni tasdiqlaydiki, mahalliy hokimiyat organlari moliyaviy subsidiyalar, infratuzilmaga sarmoyalar, konsalting xizmatlari va innovatsiya dasturlarini muvofiq tashkil etish orqali KO'Blarni samarali qo'llab-quvvatlaydi. Masalan, Yaponiya misolida mahalliy kengashlar keng ko'lamli maslahat xizmatlari va kredit kafolatlari taqdim etadi. Shvesiya tajribasida esa tadbirkorlik muhitini yaxshilashda korruptsiyani kamaytirish muhim omil sifatida qayd etilgan. Italiya hududiy dasturlari SMElarni rivojlantirish orqali yangi ish o'rinlarining sezilarli oshishiga olib kelganini ko'rsatadi. Shuningdek, mazkur tajribalardan olingan saboqlarni O'zbekiston sharoitiga moslashtirish muhim ahamiyatga ega. Bu orqali mahalliy darajada tadbirkorlik muhitini barqarorlashtirish, yangi ish o'rinlari yaratish va hududiy rivojlanish jarayonlarini tezlashtirish mumkin.

Muhokama va tahlil natijalari asosida quyidagi amaliy tavsiyalarni ilgari surish mumkin:

Mahalliy jamg'armalarni tashkil etish zarur. Mahalliy hokimiyatlar mustaqil ravishda jamg'armalar tashkil qilib, mahalliy budjetdan to'g'ridan-to'g'ri mablag' ajratishi SMElarni qo'llab-quvvatlashning muhim mexanizmi bo'lishi

mumkin. Bunday jamg'armalarning asosiy vazifalari orasida o'rta darajadagi korxonalarni tashkil etish va rivojlantirish jarayonini moliyalashtirish, kredit kafolatlarni taqdim etish, maslahat va konsalting xizmatlarini yo'lga qo'yish hamda innovatsiya yo'nalishida grantlar taqdim etish kabilar bo'lishi mumkin. Xalqaro tajriba shuni ko'rsatadiki, hududiy jamg'armalar ishlab chiqarishning mahalliy ehtiyojlariga mos keladigan moliya vositalarini tezkor taqdim etish orqali barqaror biznes muhitini shakllantiradi. Shuningdek, ular orqali shaffof va hisobdor mexanizmlar yo'lga qo'yilishi korxonalar uchun ishonch va barqarorlikni oshiradi.

Oliy ta'lim muassasalari bilan hamkorlikni kuchaytirish. O'rta darajadagi korxonalarni universitetlar, texnoparklar va ilmiy-tadqiqot markazlari bilan bog'lash o'rta darajadagi korxonalarning innovatsiya salohiyatini oshirishda muhim qadam hisoblanadi. Mahalliy hokimiyatlar bu jarayonda universitetlar bilan qo'shma laboratoriya va startap markazlarini tashkil qilishi, talabalar va tadqiqotchilarni amaliy biznes loyihalariga jalb qilishi, shuningdek, oliy ta'lim muassasalaridagi ilmiy ishlanmalarni mahalliy korxonalar ehtiyojlariga moslashtirish mexanizmlarini yo'lga qo'yishi lozim. Yaponiya va Janubiy Koreya tajribasi shuni ko'rsatadiki, universitet–biznes hamkorligi KUBlarning innovatsion mahsulot ishlab chiqarishiga va yangi texnologiyalarni tijoratlashtirishiga olib keladi. Bu esa mahalliy iqtisodiyotda yuqori qiymatli ish o'rinlari yaratilishiga xizmat qiladi.

Moliyaviy va konsalting xizmatlarini diversifikatsiya qilish. Hozirgi paytda ko'p KUBlar faqat bank kreditlariga tayanadi, lekin tadqiqotlar ko'rsatganidek, moliyaviy "bo'shliq" hanuz katta bo'lib qolmoqda. Shuning uchun mikrokredit va mikroqarz xizmatlari, kafolat jamg'armalari hamda texnologik kredit vositalari keng joriy etilishi zarur. Bunday diversifikatsiya resurslarni kengroq qatlamdagi tadbirkorlarga yetkazish imkonini beradi. Bir vaqtning o'zida, mahalliy hokimiyatlar KO'Blar uchun moliyaviy ko'nikmalarni oshirish bo'yicha maslahat, trening va o'quv dasturlarini muntazam yo'lga qo'yishi zarur. Bu ularning moliyaviy barqarorligini ta'minlaydi va biznesdagi xatarlarni kamaytiradi.

Eksport salohiyatini kuchaytirish. OECD hisobotlari (2023) ko'rsatganidek, O'zbekistonning xalqaro bozorlarga integratsiyasi mahalliy qo'llab-quvvatlash siyosatlariga bog'liq. Shuning uchun mahalliy hokimiyatlar SMElarni xalqaro ko'rgazmalarga muntazam jalb qilish, savdo yarmarkalari tashkil etish, tashqi bozorlarga chiqish bo'yicha maslahat xizmatlari yo'lga qo'yishi zarur. Bunday mexanizmlar KO'Blarning eksport salohiyatini oshirib, hududiy iqtisodiyotda yangi valyuta tushumlari va yuqori daromadli ish o'rinlari yaratishga xizmat qiladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, O'zbekistonda mahalliy boshqaruv organlari o'rta darajadagi korxonalarni qo'llab-quvvatlashda tobora muhimroq o'rin egallab bormoqda. So'nggi yillarda Prezident farmonlari va qarorlari orqali mahalliy kengashlar va hokimiyatlarning vakolatlari kengaytirildi, resurslari mustahkamlandi va mahalla darajasida tadbirkorlikni rivojlantirish bo'yicha yangi institutlar yaratildi. Bu esa ish o'rinlari yaratish, aholi daromadlarini oshirish va hududiy iqtisodiy o'sishga xizmat qiladigan muhim omildir.

Xorijiy tajribalar bilan qiyosiy tahlil shuni ko'rsatdiki, mahalliy qo'llab-quvvatlashning samaradorligi to'g'ridan-to'g'ri resurslarning maqsadli va shaffof taqsimlanishiga bog'liq. Yaponiyada maslahat xizmatlari va kredit kafolatlari keng qo'llaniladi, Koreyada innovatsiya grantlari patent va dizaynlar sonini oshirgan, Italiyada hududiy dasturlar yangi ish o'rinlarini yaratgan, Ispaniyada esa qiyin sharoitdagi qishloq va tog' hududlarida tadbirkorlikni rag'batlantirish samara bergan. Shu bilan birga, Shvesiya tajribasi mahalliy boshqaruv tizimida korrupsiya va byurokraziyani kamaytirish SMElarning rivojlanishida hal qiluvchi omil ekanini ko'rsatadi. O'zbekiston uchun muhim saboqlardan biri — moliyaviy va konsalting xizmatlarini diversifikatsiya qilish, mahalliy jamg'armalar orqali resurslarni to'g'ridan-to'g'ri tadbirkorlarga yetkazish, oliy ta'lim muassasalari bilan hamkorlikda innovatsion loyihalarni amalga oshirish va SMElarni xalqaro bozorlarga chiqishini rag'batlantirishdir. Mazkur mexanizmlar mahalliy boshqaruv organlarining iqtisodiy jarayonlardagi rolini yanada kuchaytirib, O'zbekistonda o'rta darajadagi korxonalarning barqaror o'sishi va raqobatbardoshligini ta'minlaydi.

Shu bois, tadqiqotdan kelib chiqadigan asosiy xulosa shundan iboratki: mahalliy boshqaruvning maqsadli siyosati va ilg'or xorijiy tajribalarni moslashtirib joriy etish orqali O'zbekistonda o'rta korxonalar sektori iqtisodiy taraqqiyotning yetakchi drayveriga aylanishi mumkin.

Muallif haqida / Сведения об авторе / Author details

1. Bekchanov Davron Masharipovich O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat siyosati va boshqaruvi akademiyasi dotsenti, yuridik fanlar bo'yicha PhD / Бекчанов Даврон Машарипович Доцент Академии государственной политики и управления при Президенте Республики Узбекистан, PhD юридических наук / Bekchanov Davron Masharipovich Associate Professor of the Academy of Public Policy and

Management under the President of the Republic of Uzbekistan, PhD of Legal Sciences

► davronmb@gmail.com

■ 0000-0002-1969-3674

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

- [1]. Tadjibaeva, D. Small and medium-sized enterprise finance in Uzbekistan: Challenges and opportunities. – Tokyo : Asian Development Bank Institute (ADBI), 2019. – 34 p.
- [2]. Yoshimura, T.; Kato, R. The Policy Environment for Promoting SMEs in Japan [Matn]. – Tokyo : Pacific Economic Cooperation Council (PECC), 2007. – 32 p.
- [3]. Doh, S.; Kim, J. Government support for SME innovations in the regional strategic industries [Matn] // Research Policy. – 2014. – T. 43, № 9. – S. 1557–1569.
- [4]. Choi, J.-U.; Lee, C.-Y.; Lee, J.-H. Does government support make small and medium-sized enterprises reluctant to grow? Evidence from South Korea // Journal of the Asia Pacific Economy. – 2024. – T. 29, № 2. – S. 668–692
- [5]. Kim, Y.; Jun, H. Exploring Technology Innovation Factors, Government Support and Performance of Development-Related Social Enterprises: Evidence from South Korea // Sustainability. – 2022. – T. 14, № 22. – S. 15406.
- [6]. Rodríguez-Pupo, D.; et al. Application of Spatial Analysis to Identify the Location of Entrepreneurs Supported by the Regional Government in Andalusia (Spain) [Matn] // ISPRS International Journal of Geo-Information. – 2021. – T. 10, № 8. – S. 543.
- [7]. Bengtsson, N.; Zachrisson, L. Does local government corruption inhibit entrepreneurship? Evidence from municipalities in Sweden // Small Business Economics. – 2024. – T. 62, № 1. – S. 145–172.
- [8]. Ciani, A.; et al. Short-term Impact of Financial Support to Inner Areas: Evidence from Italy // Italian Economic Journal. – 2025. – T. 11, № 1. – S. 45–72.
- [9]. OECD. SME and Entrepreneurship Policy in Uzbekistan. – Paris: OECD Publishing, 2021.
- [10]. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Mahalla, aholi bandligini ta'minlash va aholi farovonligini oshirishda tadbirkorlikni rivojlantirish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlari to'g'risida" gi 3 dekabr 2021-yildagi PF-29-son Farmoni.
- [11]. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Mahalliy kengashlarning nazorat funksiyalarini kuchaytirish chora-tadbirlari haqida" gi 19 mart 2024-yildagi PF-28-son Farmoni,
- [12]. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "O'rta va kichik biznesning iqtisodiyotdagi rolini kuchaytirish chora-tadbirlari to'g'risida" gi 10-mart 2025-yildagi PF-50-son Farmoni.

Buxgalteriya hisobi,
iqtisodiy tahlil va
audit

Бухгалтерский учет,
экономический
анализ и аудит

Accounting, economic
analysis and audit